پژوهشگاه
فضای مجازی

دفتر فیروزه‌ای ۱

بازنمایی تصویر سایبری ایران
بهمن ماه ۱۴۰۲

صدای شنیده‌نشده

ارزیابی پنج سال «عملیات تأثیرگذاری» پنهان غرب

رصدخانهٔ اینترنت استنفورد

بسم الله الرحمن

صدای شنیده‌نشده

ارزیابی پنج سال «عملیات تأثیرگذاری» پنهان غرب

دفتر فیروزه‌ای (Iranian Studies) **شمارهٔ اول، بهمن ۱۴۰۲**

پدیدآورنده: رصدخانهٔ اینترنت استنفورد
مترجم: مینا قاجارگر

نشانی: تهران، سعادت آباد، خیابان علامه شمالی، کوچه هجدهم غربی، پلاک ۱۷
تلفن: ۲۲۷۳۰۳۱-۰۲۱
کد پستی: ۱۹۹۷۹۸۷۶۲۹

مسئلهٔ ایران و وضعیت فضای مجازی و سایبری ایران، به‌خصوص سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری و حکمرانی ایران در فضای مجازی، به دلایل گوناگونی موضوع تحقیق و پژوهشِ اندیشکده‌ها، پژوهشگاه‌ها، گروه‌ها و نخبگان جهانی و منطقه‌ای واقع می‌شود. رصد چنین مطالعاتی دربارهٔ وضعیت فضای مجازی ایران و چالش‌ها و ظرفیت‌های ایران در این بستر، به ما کمک می‌کند تا به چشم‌اندازی بیرونی از وضعیت خود دست پیدا کنیم. این مطالعات به ما نشان می‌دهد که نخبگان و اندیشکده‌های جهان و منطقه چه برآوردی از شرایط ما دارند و این می‌تواند یاری‌گر ما در شناسایی وضعیت خود باشد و ما را با تهدیدها و فرصت‌های حال و آیندهٔ کشور در این عرصه آشنا کند و همچنین نگرش دیگران نسبت به ایران و میزان صحت و دقت آن را به ما نشان دهد.

دفترهای فیروزه‌ای دسته‌ای از گزارش‌های تولیدشده در پژوهشگاه فضای مجازی، و محصول رصد مطالعات اندیشکده‌ها و نخبگان جهان و منطقه در موضوعِ ایران و وضعیت فضای مجازی و سایبری ایران است.

پیشگفتار

امروزه خطر دستکاری و تحریف آگاهی و اطلاعاتِ افراد و جوامع در فضای آنلاین، بیش‌از هر زمان دیگری سپهر سیاسی و اجتماعی جوامع را تهدید می‌کند. بازیگران متخاصم در عرصهٔ بین‌المللی، از جمله هکرهای حرفه‌ای و گروه‌های سازمان‌یافته بزه‌کار سایبری، به‌طور پیوسته و فزاینده‌ای در حال گسترش و ارتقاء قابلیت‌ها و ابزارهای خود برای مداخله و ایجاد اختلال در انواع بسترهای آنلاین هستند. «عملیات تأثیرگذاری» یکی از مهم‌ترین راهبردهای «جنگ شناختی» و نشر «اطلاعات نادرست» در عرصهٔ رسانه‌ای و مجازی به‌حساب می‌آید و هدف آن تغییر و تحریف دستگاه شناختی و ادراکی طرف مقابل و، در نتیجه، تغییر قضاوت‌ها و جهت‌گیری‌های او نسبت به مسائل مختلف است.

پژوهش حاضر، که توسط «رصدخانهٔ اینترنت [دانشگاه] استنفورد» و با عنوان «صدای شنیده‌نشده» منتشر شده است، ضمن ارائهٔ تحلیلی جریان‌شناسانه از شبکه‌های اجتماعی و بسترهای رسانه‌ایِ آنلاین، مدعی می‌شود دولت آمریکا و جریان رسانه‌ای حامیِ آن، دست‌کم به‌مدت ۵ سال است که در فضای مجازی، کارزاری بی‌سابقه برای تأثیرگذاری بر فضای ذهنی و روانی جامعهٔ ایران به اجرا درآورده‌اند. این گزارش با رصد دقیق تحولات و تحرکات برخی اکانت‌های منتسب به نهادهای دولتی آمریکا) از جمله پنتاگون و وزارت دفاع این کشور (، نشان می‌دهد که ارتش‌های گسترده‌ای از « بات‌ها» و « حساب‌های جعلی» چگونه با انواع عملیات روانی پیرامون برخی موضوعات، به‌دنبال ترویج و تقویت روایتِ آمریکا و به‌طورکلی جبههٔ غرب از مسائل و وقایع مختلف بوده‌اند.

با نظر به یافته‌های این گزارش، می‌توان گفت کشور ما در حدود یک دههٔ اخیر، بیش‌از هر زمان دیگری آماج حملات و فشارهای دشمنان در عرصهٔ «نرم »بوده است. انواع کارزارهای

رسانه‌ای دشمنان علیه جامعهٔ ایران در فضای مجازی، در سال‌های اخیر ماهیتی همه‌جانبه‌تر و گسترده‌تر یافته و هجمهٔ بی‌سابقه‌ای به اذهان و ادراک ایرانیان وارد آورده است.

مقابله با اینگونه کارزارها و حراست از ذهن و روان جامعه مستلزم شناخت و تحلیل دقیق اقدامات دشمن و پیش‌بینیِ افق‌های آیندهٔ اینگونه اقدامات متخاصمانه دارد. دراین‌راستا، پژوهشگاه فضای مجازی در نخستین پیش‌شماره از مجموعه «دفترهای فیروزه‌ای» اقدام به انتشار این گزارش تحلیلی و جریان‌شناسانه نموده است. لازم به ذکر است که محتوا و مدعیات این گزارش لزوماً مورد تأیید پژوهشگاه فضای مجازی نبوده و صرفاً جهت رعایت امانت‌داری علمی و ارائهٔ تصویری کامل از این پژوهش، ارائه شده است. امید داریم که تصمیم‌گیران و خط‌مشی‌گذاران کشور با آشنایی و آگاهی از این جریانات ،راهبردها و روش‌های مؤثرتری در جهت تأمین منافع ملی کشور و تحقق اهداف نظام جمهوری اسلامی اتخاذ نمایند.

میثم غلامی

سرپرست پژوهشگاه فضای مجازی

بهمن ماه سال ۱۴۰۲

Stanford | Internet Observatory
Cyber Policy Center

رصدخانهٔ اینترنت استنفورد (SIO)

مرکز خط‌مشی‌گذاری سایبری

سایت: cyber.fsi.stanford.edu/io

دانشگاه استنفورد «محل تولد اینترنت» دانسته می‌شود. در ۲۹ اکتبر ۱۹۶۹ بود که نخستین بار با استفاده از چیزی که امروزه آن را «اینترنت » می‌نامیم، پیامی برای دانشمندان دانشگاه استنفورد ارسال شد.

«رصدخانهٔ اینترنت استنفورد» یک برنامهٔ پژوهشی، آموزشی و خط‌مشی‌گذارانهٔ بین‌رشته‌ای است که با تمرکز بر «شبکه‌های اجتماعی»، به مطالعهٔ انواع سوءاستفاده‌هایی می‌پردازد که در کمین فناوری‌های اطلاعاتی نوین هستند. هدف تشکیل این رصدخانه شناخت روش‌های سوءاستفاده از اینترنت در زندگی روزمره، طراحی و توسعهٔ برنامهٔ آموزشیِ نوآورانه در حوزه اعتماد و ایمنی برای نخستین بار در حوزه علوم کامپیوتر، و نهایتاً تبدیل کردنِ دستاوردها و یافته‌های محققان و پژوهشگران این دانشگاه به ایده‌ها و اقدامات نوآورانه در حوزه آموزش و خط‌مشی‌گذاری در راستای خدمت به منافع عمومی بوده است.

چکیدهٔ مدیریتی

در جولای و آگوست ۲۰۲۲، توییتر و متا اقدام به حذف دو مجموعه حساب کاربری به دلیل تخطی از مقررات استفاده از خدمات این پلتفرم‌ها نمودند. توئیتر ادعا می‌کرد این گروه از حساب‌های کاربری، سیاست‌ها و مقررات این پلتفرم در حوزهٔ «اسپم‌ها و سوءاستفاده از پلتفرم»[1] را نقض کرده‌اند. شرکت متا نیز مدعی بود که [برخی از] کاربران مهم[2] پلتفرم‌های این شرکت «رفتار فریبکارانهٔ هماهنگ»[3] انجام داده‌اند. پس از حذف حساب‌های کاربری یادشده، هر دو پلتفرم بخشی از فعالیت‌ها[ی این کاربران] را برای تحلیل بیشتر در اختیار رصدخانهٔ اینترنت استنفورد (SIO) قرار دادند.

پژوهشگران ما در این پژوهش به شبکهٔ درهم‌تنیده‌ای از حساب‌های کاربری در توییتر، فیسبوک، اینستاگرام و پنج پلتفرم دیگر در میان شبکه‌های اجتماعی دست یافتیم که از تاکتیک‌های فریبنده برای تبلیغ روایت‌های غرب‌گرایانه در خاورمیانه و آسیای مرکزی بهره می‌بردند. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از این است که مجموعه داده‌های پلتفرم‌ها نه تنها عملیاتی یکدست و همگن، بلکه مجموعه‌ای از چندین عملیات مخفی در طول دوره‌های تقریباً پنج‌ساله را تشکیل می‌دهند.

این عملیات به‌طور پیوسته روایت‌هایی را تقویت و ترویج می‌کرد که در راستای منافع ایالات متحده و متحدین آن بوده و بر ضد کشورهایی مثل روسیه، چین و ایران عمل می‌کردند. این حساب‌های کاربری به‌شدت از روسیه انتقاد می‌کردند؛ به‌ویژه به‌دلیل مرگ شهروندان.

---

1. platform manipulation and spam
2. assets
3. coordinated inauthentic behavior

بی‌گناه و فجایع دیگری که سربازان روسی در پی «جاه‌طلبی‌های کشورگشایانه» کرملین، پس از حمله به اوکراین در فوریهٔ امسال، مرتکب شدند. این حساب‌های کاربری، برای تبلیغ این روایت و روایت‌های دیگر، گاهی مقالاتی خبری از پایگاه‌های رسانه‌های تحت‌حمایت حکومت ایالات متحده، مثل صدای آمریکا[1] و رادیو آزاد اروپا،[2] و گاهی نیز لینک‌هایی به وب‌سایت‌های تحت‌حمایت ارتش ایالات متحده را به اشتراک می‌گذاشتند. بخشی از فعالیت‌هایشان نیز به انتشار پیام‌های ضدافراطی‌گرایی اختصاص داشت.

همچون افشاگری‌های قبلی، شرکت‌های توییتر و متا جزئیات فنیِ پژوهش‌های خود را به اشتراک نگذاشتند. به‌علاوه، هیچکدام این فعالیت‌ها را به‌طور علنی و عمومیْ به شخص یا سازمانی منسوب نکردند: توییتر «کشورهای احتمالی منشأ» این فعالیت‌ها را ایالات متحده و بریتانیای کبیر برشمرد؛ درحالی‌که متا «کشور منشأ» را ایالات متحده معرفی کرد. یافته‌های این گزارش مبتنی است بر پژوهش منبع‌باز و تحلیلِ خود ما از دو مجموعه داده‌ای که این پلتفرم‌ها به اشتراک گذاشتند.

مجموعه داده‌هایی که توییتر در اختیار رصدخانهٔ اینترنت استنفورد گذاشت، ۲۹۹ هزار و ۵۶۶ توییتِ متعلق به ۱۴۶ حساب کاربری را در بازهٔ زمانی مارس ۲۰۲۱ تا فوریهٔ ۲۰۲۲ پوشش می‌داد.[3] این حساب‌های کاربری به دو مجموعه فعالیتِ مجزای رفتاری تقسیم می‌شوند. مجموعهٔ نخست با عملیات پیامرسانیِ علنیِ حکومت ایالات متحده به نام «ابتکارعمل وب فرامنطقه‌ای»[4] در ارتباط بود. [اطلاعاتش] به‌طور مبسوط در مطالعات دانشگاهی و گزارش‌های رسانه‌ای و اسناد قراردادی فدرال ثبت و مستند شده است. دومین مجموعه نیز شامل گروهی عملیات مخفی بود که منشأ مبهمی داشتند. این عملیاتِ مخفی در مجموعه داده‌های متا نیز

1. Voice of America
2. Radio Free Europe
۳. در ۲۳ آگوست، پیش از انتشار این گزارش، توییتر گسترهٔ مجموعه داده‌های خود را افزایش داد تا ۲۴ حساب کاربری دیگر و ۱۰۳ هزار و ۳۸۵ توییت دیگر را در بر گیرد. افشای بیانیهٔ به‌روزشده گفت این فعالیت از مارس ۲۰۱۲ تا آگوست ۲۰۲۲ رخ داده است.
4.Trans-Regional Web Initiative

حضور داشتند و ۳۹ پروفایل، ۱۶ صفحه، دو گروه در فیسبوک و ۲۶ حساب کاربری در اینستاگرام داشتند که از سال ۲۰۱۷ تا جولای ۲۰۲۲ فعال بودند.

تحلیلمان را منحصراً بر فعالیت‌های مخفی متمرکز کردیم تا بهتر بفهمیم که عاملان مختلف برای انجام عملیات تأثیرگذاری برخط[1] چگونه از اعمال نامعتبر[2] استفاده می‌کنند. بااین‌حال، متوجه ارتباط‌های منبع‌باز سطح پایین بین فعالیت‌های علنی و مخفی در داده‌های ترکیبیِ توییتر و متا شدیم. این [روابط] شامل موارد محدودی به اشتراک‌گذاشتنِ محتوا و یک حساب توییتری بود که خودش را فردی در عراق جازده بود، اما پیش‌تر ادعا کرده بود به نمایندگی از ارتش ایالات متحده فعالیت می‌کند. ما بدون شاخصه‌ای فنیِ فرعی نمی‌توانیم ماهیت رابطهٔ بین این دو مجموعه فعالیت را بیشتر ارزیابی کنیم.

معتقدیم این فعالیت تا به‌امروز بزرگ‌ترین عملیات تأثیرگذاریِ مخفی طرفداران غرب در رسانه‌های اجتماعی بوده است. پژوهشگران منبع‌باز باید این فعالیت را تحلیل و بررسی کنند .مطالعات عملیات تأثیرگذاری مدرن، همگی، به‌جز چند استثنا، بر فعالیت‌های مرتبط با رژیم‌های اقتدارطلبی همچون روسیه و چین و ایران متمرکز بوده است. اخیراً پژوهش در باب نقش اساسی[3] نهادهای خصوصی[4] نیز افزایش یافته است. این گزارشْ طیف وسیع‌تری از عاملان دست‌اندرکار در عملیات فعال را به تصویر می‌کشد که می‌خواهند روی مخاطبان برخط تأثیر بگذارند.

به‌طور همزمان، داده‌های توییتر و متا طیف محدودی از تاکتیک‌هایی را برملا می‌کنند که عاملان عملیاتِ تأثیرگذاری به‌کار می‌بندند؛ عملیات‌های مخفی که در این گزارش به تفصیل به آن‌ها پرداخته‌ایم، بدان دلیل توجه برانگیزند که به عملیاتِ پیش‌تر بررسی‌شده شباهت زیادی دارند. حساب‌های کاربری‌ای که توییتر و متا شناسایی کردند: چهره‌های جعلی را با صورت‌های ساخته‌شدهٔ GAN می‌ساختند؛ خودشان را پایگاه‌های رسانه‌ای مستقل

1.Online influence operations
2.Inauthentic practices
3.Integral role
4. Private entitites

می‌نامیدند؛ میم‌ها و ویدئوهای کوتاه[1] منتشر می‌کردند؛ می‌کوشیدند کارزارهای هشتگ و کارزارهای برخط راه بیندازند. همهٔ این تاکتیک‌ها در عملیات قبلی با عاملان دیگر مشاهده شده بود.

مهم این است که این داده‌ها محدودیت‌های استفاده از تاکتیک‌های نامعتبر برای ایجاد درگیری ذهنی و تأثیرگذاری برخط را نیز نشان می‌دهند. اکثریت گسترده‌ای از پُست‌ها و توییت‌هایی که بررسی کردیم، بیش از چند لایک یا ریتوییت نداشتند و تنها ۱۹درصد از حساب‌های کاربریِ پنهانی که شناسایی کردیم، بیش از هزار دنبال‌کننده داشتند. به‌طور متوسط، هر توییت ۴۹/۰ لایک و ۰۲/۰ ریتوییت داشت. به‌طرز گویایی، دو حساب کاربری که طبق داده‌های توییتر، بیشترین تعداد دنبال‌کننده را داشتند، حساب‌های کاربری بودند که آشکارا به رابطهٔ خود با ارتش ایالات متحده اذعان داشتند.

این گزارش جامع نیست و از مطالعاتی بهره برده است که پیش‌تر جوامع دانشگاهی و پژوهشی منبع باز انجام داده‌اند. امیدواریم یافته‌های ما بتواند به فهم بهتر و دقیق‌تر عملیات تأثیرگذاری برخط، انواع عاملانی که آن‌ها را اجرا می‌کنند و محدودیت‌های استفاده از تاکتیک‌های نامعتبر کمک کند.

روش‌شناسی و رئوس کلّی

تمرکز انحصاری بر فعالیت‌های مخفیِ دو مجموعه‌دادهٔ بازنمایی‌شده از سوی توییتر و متا (برگرفته از حساب‌های کاربری حذف‌شدهٔ مجزا)، چالش‌های روش‌شناختی خاصی به‌همراه دارد. بر همین اساس، اقدامات زیر را انجام دادیم تا زیرمجموعه‌ای از حساب‌های کاربری را برای تحلیل بیشتر ایجاد کنیم.

نخست، نمونه‌های محتوایی و فرادادها و اطلاعات پروفایل مربوط به هر حساب کاربری را به‌طور کیفی بررسی کردیم تا تعیین کنیم کدام حساب کاربری باید در مجموعهٔ مخفی و کدام در

1. Short-form

مجموعهٔ آشکار طبقه‌بندی شود. هرجاکه لازم بود، پژوهش‌های منبع‌باز بیشتری انجام دادیم تابتوانیم حساب‌های کاربری را طبقه‌بندی کنیم.

سپس نقشهٔ شبکهٔ رسانه‌های اجتماعی را ساختیم که دنبال‌کنندگان حساب‌های کاربریِ مخفی در توییتر را نشان می‌داد. این امر به ما کمک کرد مخاطبان جمعیِ ایجادشده از سوی این حساب‌های کاربری و تأثیرنسبی و جامعهٔ مخاطبین هر حساب کاربری را شناسایی کنیم. نقشه‌ای که از این شبکه به دست آوردیم، سه گروه اصلی را آشکار کرد که منعکس‌کنندهٔ مناطق و ملت‌های خاصی بودند؛ ازجمله ایران و خاورمیانهٔ عرب‌زبان و افغانستان.

این گروه‌بندی‌های شبکه‌ای را مبنایی برای بررسیِ بیشتر حساب‌های کاربریِ مخفی توییتر و متا در نظر گرفتیم و برچسب‌هایی متناظر با مخاطبانشان به آن‌ها اختصاص دادیم. این کار شامل چنین اموری بود: بررسی کیفیِ رفتار حساب کاربری، مثل چهره‌های جعلی که آن‌ها در فضای برخط از آن‌ها استفاده می‌کردند؛ و تحلیل محتوای کمیِّ هشتگ‌هایی که حساب کاربری بیش از همه استفاده کرده بود؛ اصطلاحات کلیدی؛ دامنه‌های وب.

بررسیِ دوم منجر به ایجاد چهار گروه حساب کاربری برچسب‌دار شد. هرکدام روی صحنه می‌آمدند تا عملیاتی را پوشش دهند که هدفش مخاطبانی در کشور یا ناحیهٔ جغرافیایی بود. مجموعه‌های فعالیت مربوط به آسیای مرکزی و ایران و افغانستان، هرکدام به‌قدر کافی متمایز بودند که برچسب خاص خود را داشته باشند. ما چهار گروه عرب‌زبان را ترکیب کردیم که تمایز کمتری داشتند و مربوط به عراق، سوریه، لبنان و یمن می‌شدند. همه را در یک گروه با برچسب «خاورمیانه» قرار دادیم.

درنهایت، حساب‌های کاربری هر گروه را به صورت تکی و جمعی تحلیل کردیم تا تاکتیک‌ها و تکنیک‌ها و رویه‌هایی (TTPs)[1] را که برای راه‌اندازی کارزارهایشان و تبلیغ روایت‌هایشان استفاده می‌کردند، شناسایی کنیم.

1. tactics, techniques, and procedures

مخاطبان

نقشهٔ شبکهٔ زیر (شکل۱) جوامعی را نشان می‌دهد که این حساب‌های کاربریِ مخفیِ توییتر به میزانی از تأثیرگذاری در آن‌ها دست یافتند. به‌این ترتیب، تصویری از مخاطبان بین‌المللی درگیر کارزارها مشخص می‌شود. گروه‌بندیِ اصلی در این نقشه منعکس‌کنندهٔ سه ملیت و ناحیه است: ایران و افغانستان و گروهی خاورمیانه‌ایِ عرب‌زبانِ متشکل از زیرگروه‌های عراقی و سعودی. بعضی از گروه اخیر، تعداد کمی حساب کاربریِ مربوط به سوریه و کویت و یمن را شامل می‌شدند.

علاوه‌براین گروه‌های اصلی، خوشه‌های اجتماعیِ کوچک‌تری در شبکه وجود داشت که شامل حساب‌های کاربریِ بین‌المللی و مرکب بودند و تمرکز آزادانه‌ای بر چهره‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مختلف داشتند. ما همچنین با مجموعه‌ای غیرخوشه‌ای از حساب‌های کاربری مواجه شدیم که داده‌های کافیِ لازم برای دسته‌بندی را نداشتند.

اگرچه با بررسی فعالیت حساب‌های کاربری مهم، توانستیم یک عملیات متمرکز بر آسیای مرکزی را شناسایی کنیم، این نقشه [شکل۱] فاقدِ اجتماعی در حوزه آسیای مرکزی است. غیاب این اجتماع احتمالاً به‌دلیل آن است که بنابر گزارش‌ها، در کشورهای آسیای مرکزی ،ازجمله قزاقستان، ازبکستان، قرقیزستان و تاجیکستان، بسیار کم از توییتر استفاده می‌شود و فیسبوک، اینستاگرام، واتساپ و تلگرام به‌طور چشمگیری محبوب‌ترند. بر همین اساس ، حساب‌های کاربریِ توییتر در گروه آسیای مرکزی، بسیار کمتر از همتایانشان در فیسبوک و اینستاگرام جلب‌توجه می‌کنند.

برای هر حساب کاربریِ مخفی توییتر که شناسایی می‌کردیم، «ردپای دنبال‌کننده»[1] را محاسبه کردیم. ردپای دنبال‌کننده عبارت است از نسبتِ حساب‌های کاربری‌ای که حسابِ مدنظر را در خوشهٔ اجتماعی دنبال می‌کنند. یک توزیع دم طولانی[2] متداول در ردپای

1. follower footprint

۲. Long-Tail (در آمار، توزیعی است که بخش زیادی از آن از مرکزش دور باشد.)

دنبال‌کنندگان وجود داشت؛ با تعداد کمی حساب‌های کاربریِ تأثیرگذار که تعداد اندکی دنبال‌کننده داشتند و این تعداد رفته‌رفته کمتر می‌شد. این توزیع مجموعهٔ بزرگی از حساب‌های کاربری (حدود ۲۰ درصد از تمام حساب‌های کاربریِ مخفیِ توییتر که به حالت تعلیق درآمده بودند) را نشان می‌داد که هیچ دنبال‌کنندهٔ آشکاری در جوامع نقشه نداشتند. حساب‌های کاربری با ردپای دنبال‌کنندهٔ چشمگیر، ارتباط روشنی با یک گروه ملی یا منطقه‌ای در نقشه داشتند.

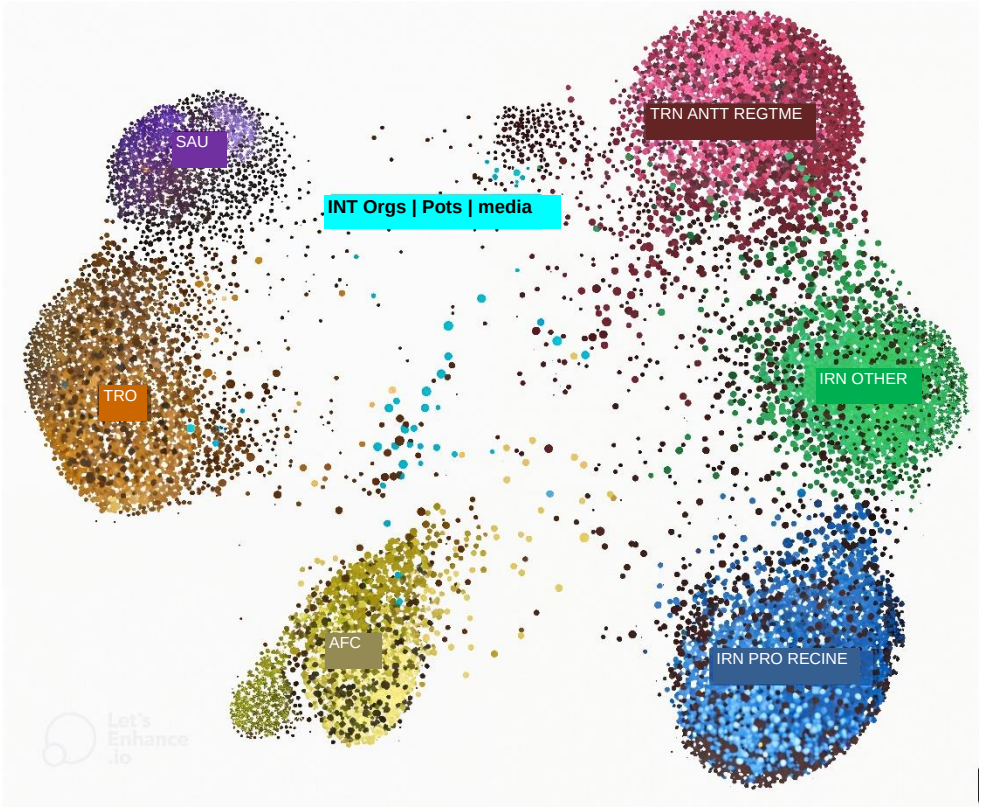

شکل ۱: نقشهٔ شبکهٔ اجتماعی دنبال‌کنندگانِ حساب‌های کاربری مخفی در توییتر. رنگ نشان‌دهندهٔ گروه‌بندی‌های اجتماعی اصلی است. فاصله نشان‌دهندهٔ نزدیکی است. [در این شکل] حساب‌های کاربری به دنبال‌شوندگان یا دنبال‌کنندگان خود نزدیک به نظر می‌رسند.

گروه‌های اصلی

روشی که در ترسیم این نقشهٔ شبکه به‌کار رفته، [در اصل] برای شناسایی و آشکارکردن جوامعی طراحی شده است که حساب‌های کاربریِ مخفی در آن‌ها جای گرفته‌اند. ما ۶۰ هزار و ۷۹۸ حساب کاربریِ فعال در توییتر پیدا کردیم که حداقل یکی از حساب‌های کاربریِ مخفی حذف‌شده را دنبال می‌کردند. داده‌های دنبال‌شوندگان و دنبال‌کنندگانِ هر یک را جمع‌آوری کردیم. برای یافتن حساب‌های کاربری که در جوامعی قویْ ارتباط مستحکمی با یکدیگر داشتند، از روشی تکرارشونده استفاده کردیم. این کار منجر به ایجاد نقشهٔ ۱۳ هزار و ۹۴۶ حساب کاربری شد که بسیار همبسته بودند. این حساب‌ها را بر اساس روابط شبکه‌ای در ۴۹ خوشهٔ اجتماعیِ منفرد دسته‌بندی کردیم؛ سپس بر اساس استحکام روابطشان با یکدیگر و بررسیِ تحلیلی زبان و علایق و ویژگی‌های رفتاری، به هفت گروه در نقشه تقسیم شدند. پنج گروه از این هفت گروهِ موجود در نقشه را با هم ادغام کردیم و دو بخشِ تحلیلی را تشکیل دادند: ایران (با سه گروه) و خاورمیانهٔ عربی (با دو گروه.)

Group Name	Count	Proportion
Iran	6335	45.4%
IRN PRO-REGIME	2429	17.4%
IRN ANTT-REGIME	2415	17.3%
IRN OTHER	1491	10.7%
M-EAST I Arabic	2867	20.6%
IRQ	2155	15.5%
SAU	712	5.1%
Afghanistan	1482	10.6%
INT	401	2.9%
Unclustered	2861	20.5%
Total	**13946**	

جدول۱: جزئیات نقشهٔ شبکه‌ای توییتر محور برحسب گروه‌ها

بخش‌های اصلی شبکه عبارت‌انداز:

ایران: سه گروه که درمجموع تقریباً نصفِ نقشه(۴۵/۴ درصد) را تشکیل می‌دهند، بر ایران متمرکزند. بزرگترین گروه متشکل از دوازده خوشه از حساب‌های کاربری است که از نظر سیاسی متمرکزند و باقدرت از حکومت ایران حمایت می‌کنند. گروهی دیگر که تقریباً به همین اندازه بزرگ است، شامل نُه خوشه حساب کاربریِ متمرکز سیاسی است که بسیار مخالف حکومت‌اند. گروه سوم شامل هفت خوشه است که اکثرشان حساب‌های کاربری شخصیِ بدون ویژگی خاص‌اند، اما در میانشان حساب‌های کاربری نیز وجود دارند که متمرکز بر نوشتن و دیگر موضوعات فرهنگی‌اند.

گروه سوم عموماً منتقد رژیم ایران‌اند؛ تا حدی که حساب‌های کاربری در بارهٔ سیاست بحث می‌کنند.

خاورمیانهٔ عرب‌زبان: دو گروه که ۶/۲۰درصد نقشه را تشکیل می‌دهند، هرکدام شامل جوامع عرب زبانی‌اند که با کشور خاصی مرتبط‌اند: عراق و عربستان سعودی. گروه عراق(۵/۱۵ درصد نقشه) شامل دَه خوشهٔ حساب کاربری است که تمرکزشان بر امور مختلفی است؛ مثل زندگی شخصی، فعالیت اجتماعی، حکومت، و سیاست‌های اپوزیسیون. گروه عربستان سعودی(۱/۵درصد نقشه) شامل چهار خوشه حساب کاربری است. این خوشه‌ها عمدتاً بر زندگی شخص و رسانه‌های سرگرم‌کننده متمرکز بودند؛ اما یکی از آن‌ها رهبران سیاسی و حکومتی را نیز دنبال می‌کرد.

افغانستان: این گروه(۶/۱۰ درصد نقشه) شامل شش خوشه است؛ پنج خوشه مربوط به افغانستان و بر زندگی شخصی و حکومت و پژوهشگران/اندیشمندان متمرکز است. یکی از این خوشه‌ها مربوط به پاکستان است و بر سیاست‌های پشتون متمرکز است.

بین‌المللی: این گروه(۲/۹ درصد نقشه) شامل دو خوشه است. اولی از حساب‌های کاربری‌ای تشکیل شده که به ناحیهٔ خاورمیانه/شمال آفریقا[1] تعلق دارند و اکثراً شخصی‌اند و ارتباط سستی با یکدیگر دارند. حساب‌های کاربری این خوشه تعدادی حساب کاربری را دنبال می‌کنند که اکنون یا به حالت تعلیق درآمده‌اند یا دیگر وجود ندارند. خوشهٔ دوم شامل حساب‌های کاربری است که ارتباط مستحکم‌تری دارند و طیفی از رسانه‌های بین‌المللی و اینفلوئنسرهای اجتماعی را دنبال می‌کنند و به طیفی از موقعیت‌های مکانی بین‌المللی مربوط‌اند.

خوشه‌بندی‌نشده: مجموعه‌ای از حساب‌های کاربری (۵/۲۰درصد نقشه) که به‌دلیل نبود داده‌های کافی، امکان خوشه بندیشان نبود.

1. MENA

الگوهای پست‌گذاری

پس از آنکه روی هر یک از حساب‌های کاربریِ مخفی یک برچسب گذاشتیم، می‌توانستیم فعالیت‌ها و الگوهای پُست‌گذاری هر گروه را به تصویر بکشیم. این امر رئوس کلیِ هر کارزار و مجموعه، به‌مثابهٔ یک کل، را در اختیارمان می‌گذاشت.

شکل ۲ مبتنی است بر داده‌هایی که از طریق توییتر و متا گردآوری شده‌اند و میزان پُست‌گذاری هر گروه در طول زمان را نشان می‌دهد. توییت‌ها به رنگ آبیِ روشن به نمایش درآمده‌اند، پُست‌های صفحات فیسبوک به رنگ آبیِ تیره نشان داده شده‌اند و پُست‌های اینستاگرام به رنگ بنفش. مقیاس محورِ y برای هر گروه متفاوت است. سه نکتهٔ کلیدی را می‌توان در این داده‌ها دید:

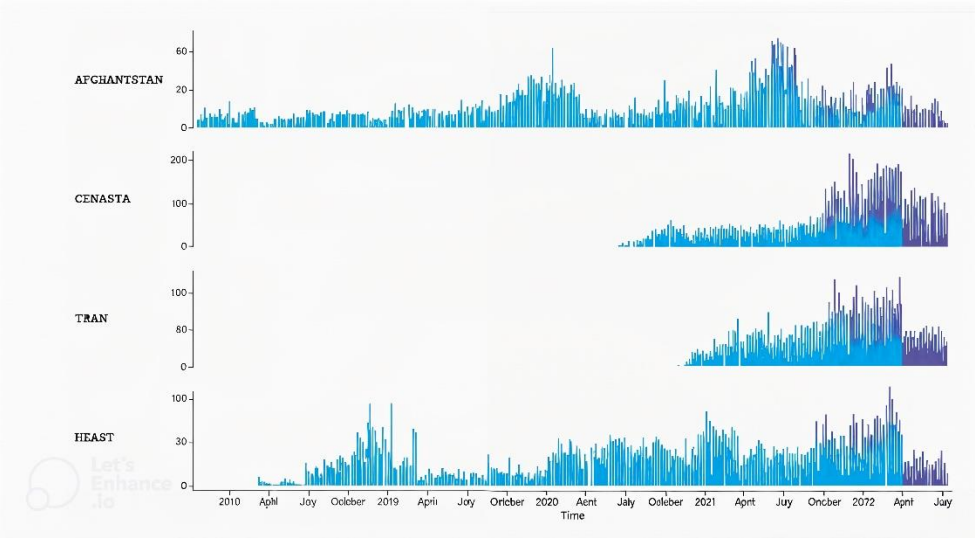

شکل ۲: میزان پُست‌گذاری به تفکیک گروه. توییت‌ها به رنگ آبی روشن‌اند، پُست‌های صفحات فیسبوک به رنگ آبی تیره و پُست‌های اینستاگرام نیز بنفش رنگ.

گروه کوچک افغانستان درازمدت‌ترین کارزارِ بازنمایی‌شده در داده‌ها بود. درحالی‌که اکثر حساب‌های کاربری این گروه در سال ۲۰۱۹ فعال شدند. یکی از حساب‌های کاربری در اکتبر ۲۰۱۷ توییت‌کردن را شروع کرده بود. جدیدترین فعالیت‌های فیسبوک و اینستاگرام تا جولای امسال ادامه داشتند.

فعالیت‌های گروه افغانستان در دوره‌های زمانی‌ای که برای ایالات متحده اهمیت راهبردی داشتند به اوج خود می‌رسید؛ ازجمله ماه‌های قبل و بعد از امضای توافقنامهٔ صلح افغانستان (قرارداد ایالات متحده و طالبان) در فوریهٔ ۲۰۲۰ و ماه‌های منتهی به خروج کامل ایالات متحده از افغانستان در آگوست ۲۰۲۱.

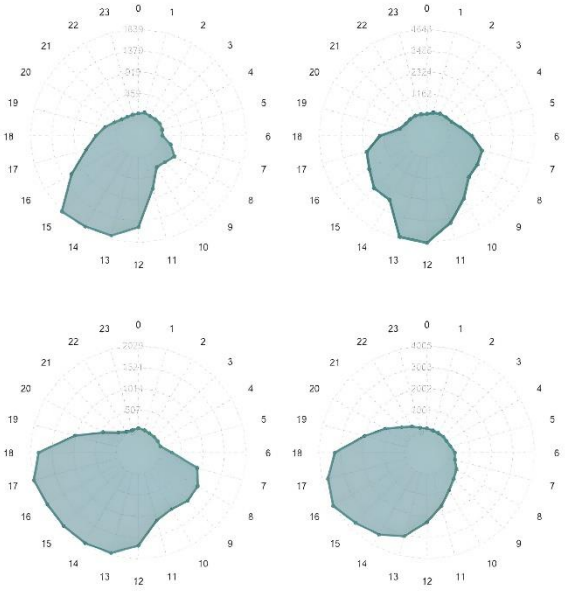

شکل ۳: زمان‌های انتشار پُست حساب‌های کاربری افغانستان (بالا چپ)، گروه آسیای مرکزی (بالا راست)، گروه ایران (پایین چپ) و گروه خاورمیانه (پایین راست). همهٔ زمان‌ها بر اساس گرینویچ نشان داده شده‌اند.

گروه آسیای مرکزی فعال‌ترین کارزار بود. تعداد پُست‌ها/ توییت‌های این گروه در ماه‌های قبل و بعد از حملهٔ روسیه به اوکراین، در فوریهٔ سال جاری، در اوج خود به حدود ۲۰۰ عدد در روز می‌رسید. گراف‌های زیر زمان‌های پُست‌گذاریِ روزانهٔ هر گروه را بر اساس داده‌های گردآوری‌شده از سوی

توییتر و متا نشان می‌دهد. جالب اینکه حساب‌های مهمِ هر گروه، به‌طور معمول در هر ۲۴ ساعتِ معین در دورهٔ زمانی ثابتی، معمولاً بین ۱۲ و ۱۸ (به وقت گرینویچ)، به اوج خود می‌رسیدند.

همچنین سه گروه نشانه‌های آشکارِ فعالیت‌های پُست‌گذاری خودکار یا بسیار هماهنگ‌شده داشتند. مطابق داده‌هایی که از توییتر و متا به‌دست آمد، حساب‌های کاربری در گروه‌های افغانستان و آسیای مرکزی معمولاً در هر ساعت، هر ۱۵ دقیقه یا هر ۳۰ دقیقه، پُست می‌گذاشتند. به‌علاوه، حساب‌های کاربری در گروه‌های افغانستان و آسیای مرکزی و خاورمیانه تقریباً فقط در نخستین ثانیهٔ هر دقیقهٔ مفروض پُست می‌گذاشتند.

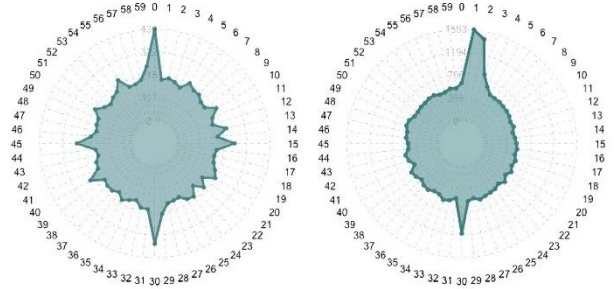

شکل ۴: چارت‌های راداریِ نشان‌دهندهٔ پُست‌ها با دقیقه در هر ساعتِ مفروض برای حساب‌های کاربری در گروه افغانستان (چپ) و گروه آسیای مرکزی (راست.)

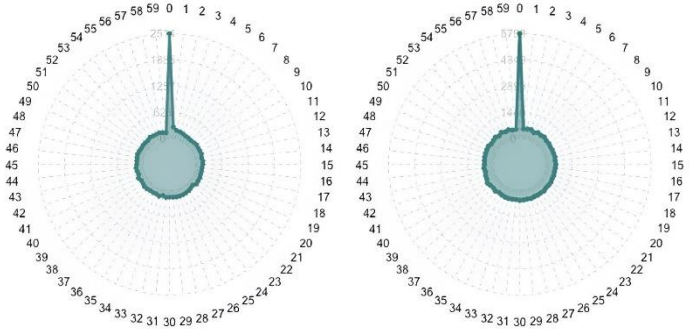

شکل ۵: چارت‌های راداری نشان‌دهندهٔ پُست‌ها بر اساس ثانیه در هر دقیقهٔ مفروض برای حساب‌های کاربری در گروه آسیای مرکزی (چپ) و گروه خاورمیانه (راست.)

ایران

رئوس کلّی

در این بخش ۲۱ حساب کاربری توییتر، دو صفحه در فیسبوک، پنج پروفایل فیسبوک و شش حساب کاربری اینستاگرام را بررسی می‌کنیم که عملیات مخفیِ متمرکز بر مخاطبان ایرانی را تشکیل می‌دهند. این حساب‌های کاربری نام‌های فارسی داشتند. آن‌هایی که محتوا پسُت می‌کردند عمدتاً به زبان فارسی و دربارهٔ ایران پسُت می‌گذاشتند. حساب‌های توییتری یادشده عمدتاً از نوامبر ۲۰۲۰ تا مارس ۲۰۲۲ توییت می‌کردند. صفحات فیسبوک و حساب‌های کاربری اینستاگرام عمدتاً از می ۲۰۲۱ تا ژوئن ۲۰۲۲ پسُت می‌گذاشتند. در پروفایل‌های فیسبوک هیچ پسُت قابل مشاهده‌ای [برای عموم] به چشم نمی‌خورد.

بعضی از حساب‌های کاربریِ توییتر به حساب‌های کاربری فیسبوک و اینستاگرام وصل بودند؛ برای مثال، نام‌های کاربری آن‌ها (حساب‌های کاربری توییتر و فیسبوک و اینستاگرام) یکسان بود، اما حساب‌های کاربریِ توییتر طیف فعالیت و روایت‌های گسترده‌تری داشتند. این طیف فعالیت در داده‌هایی که «متا» به اشتراک گذاشت، دیده نمی‌شد. ازجمله این فعالیت‌ها می‌توان به محتواهایی اشاره کرد که از روایت‌های آشتی‌ناپذیرِ ضداصلاح‌طلبان و سیاست‌های جنگ‌طلبانه در ایران حمایت می‌کردند. همچنین ما فعالیت‌های مرتبطی در یوتیوب و بالاترین و تلگرام پیدا کردیم. حساب‌های کاربری این خوشه اغلب ادعا می‌کردند که ایرانی‌اند و بیشترشان خود را زن ایرانی معرفی می‌کردند و مشاغل مختلفی همچون «معلم» و

«تحلیلگر مسائل سیاسی» و غیره در میان آن‌ها به چشم می‌خورد. همچنین دو پایگاه رسانه‌ایِ front وجود داشتند که ادعا می‌کردند اخبار مستقل ارائه می‌دهند.

تاکتیک‌ها و تکنیک‌ها و روندها

حساب‌های کاربریِ گروه ایران، با کمی خلاقیت، از بسیاری از همان تاکتیک‌های IO استفاده می‌کردند که در گروه‌های دیگر شاهدشان بودیم. این حساب‌های کاربری شاملِ کاربرهایی بودند که ادعا می‌کردند پایگاه‌های رسانه‌ایِ مستقل‌اند، [محتوای] رسانه‌های فارسی تحت حمایت مالیِ ایالات متحده را به اشتراک می‌گذاشتند، حضور بین‌پلتفرمیِ کمرنگی داشتند و فعالیت‌های کم‌زحمتی مثل «فالو=بکِ» اسپم‌گونه انجام می‌دادند.

رسانه‌های جعلی؛ چندین پلتفرم

چند حساب کاربری تعلیق‌شده به دو پایگاه رسانه‌ایِ جعلی متصل بودند که به فارسی فعالیت می‌کردند: فهیم‌نیوز[1] (تگ‌لاین: «اطلاعات و اخبار دقیق») و دریچه‌نیوز[2] که پیشرفته‌تر بود و ادعا می‌کرد پایگاه رسانه‌ای مستقل است. در صفحهٔ «درباره» وب‌سایت دریچه‌نیوز می‌خوانیم: «یک وب‌سایت مستقل است و به هیچ گروه یا سازمانی وابسته نیست». در ادامه نیز ادعا کرده که متعهد است «اخبار سانسورنشده و بی‌طرفانه» تهیه کند.

بااینکه به نظر می‌رسد بعضی از محتواهای خبری دریچه‌نیوز متعلق به پایگاه خودشان باشد، بسیاری از مقالاتشان رونوشت مطالب رسانه‌های فارسی‌زبانی است که تحت حمایت مالی آمریکا هستند؛ رسانه‌هایی مثل رادیو اروپای آزاد و رادیو فردا و VOA فارسی که متعلق به «رادیو لیبرتی» هستند (شکل ۶). حساب‌های کاربریِ فهیم‌نیوز به‌طور مشابه از همین پایگاه‌ها، به‌علاوهٔ ایران اینترنشنال، محتوا به اشتراک می‌گذاشتند؛ ایران اینترنشنال پایگاه

1. Fahim News
2. Dariche News

رسانه‌ای مستقر در بریتانیاست که گفته می‌شود با عربستان سعودی روابط مالی دارد. بسیاری از چهره‌های جعلیِ این شبکه نیز محتواهایی از ایران اینترنشنال را به اشتراک می‌گذارند.

حساب‌های کاربریِ پایگاه رسانه‌ای تعلیق‌شده، ارتباطاتی با حساب‌های کاربریِ رسانه‌هایِ اجتماعی دیگر داشتند؛ مثل تلگرام و یوتیوب و بالاترین. کانال‌های تلگرام و یوتیوب آن‌ها دنبال کننده‌های کمی داشت. مثل بخش‌های دیگر این گروه، کانال‌های یوتیوبِ پایگاه‌های رسانه‌ایِ جعلی، تعداد زیادی ویدئوهای کوتاه تولید کرده بودند. پروفایل‌هایی در بالاترین، پلتفرمِ فارسی‌ِاشتراک‌گذاری لینک، مرتباً لینکِ مطالبی از رسانه‌های فارسی‌زبان تحت حمایت مالی ایالات متحده را به‌اشتراک می‌گذاشتند. بااینکه پایگاه‌های رسانه‌ایِ جعلیْ دنبال‌کنندگان اندکی داشتند، ما به نمونهٔ جالبی از اسپوتنیک، پایگاه رسانه‌ای دولت روسیه، دست یافتیم که یک پسُت اینستاگرام دریچهنیوز را در یکی از مقاله‌های خود گنجانده بود.

دریچه‌نیوز و فهیم‌نیوز تنها پایگاه‌هایی نبودند که کانال تلگرامشان تعداد بسیار کمی عضو داشت. ما چهار کانال تلگرامی دیگر نیز پیدا کردیم که به خوشهٔ ایران متصل بودند و به‌ترتیب ۱، ۴، ۴۸ و ۵۷ عضو داشتند.

حمله پهپادی به یک پایگاه آمریکا در سوریه؛ «احتمالا ایران پشت حمله بوده است»

۲۲/۰۵/۲۰۲۴ - خاورمیانه سوریه

در پی حمله موشکی اسرائیل به مواضع نیروهای مورد حمایت ایران در نزدیکی بندر «رطوس»، یک پایگاه آمریکا و نیروهای مقاتل بشار اسد هدف حمله پهپادی قرار گرفتند

پایگاه التنف اکثیر پارسال نیز در پی حمله هوایی اسرائیل به مرکز سوریه، مورد حمله پهپاد قرار گرفت که مقامات آمریکا انگشت اتهام را به سمت ایران نشانه رفتند

شکل ۶: مقاله‌ای در دریچه‌نیوز که می‌گوید ایران پشت حمله به جایی در نزدیکی یک پایگاه ائتلافی تحت هدایت آمریکا در سوریه بوده است. این مقاله از رادیو فردا بازنشر شده بود. پایین: در پایان مقاله نوشته شده است «مقالهٔ اصلی» و به مقالهٔ اصلی در رادیو فردا لینک داده است.

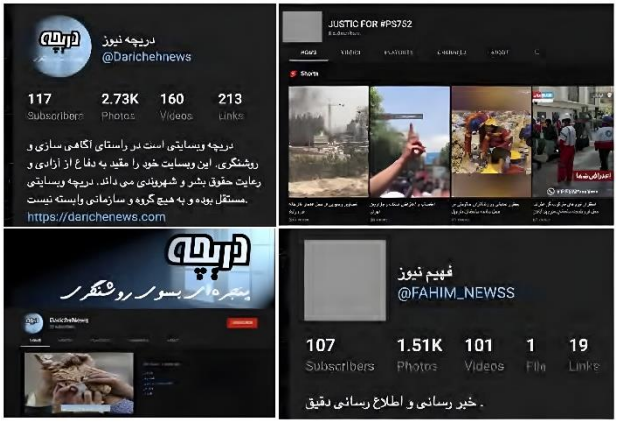

شکل ۷: کانال‌های یوتیوب دریچه‌نیوز و فهیم‌نیوز که اکنون تعلیق شده‌اند (بالا چپ و بالا راست) و کانال‌های تلگرام دریچه‌نیوز و فهیم‌نیوز (پایین چپ و پایین راست.)

شکل۸: یکی از پُست‌های ۱۸ آگوست فهیم نیوز در بالاترین، می‌گوید رسانه‌های اجتماعی تنها راه دسترسی ایرانیان به جهان آزاد و دشمن اصلی پروپاگاندای رژیم ایران است: «بنابراین، رژیم همهٔ تلاشش را می‌کند تا اینترنت را سانسور و فیلتر کند». حساب‌های کاربری گروه آسیای مرکزی نیز به‌طور مشابه، از کنترل اطلاعات به‌دست روسیه انتقاد کردند.

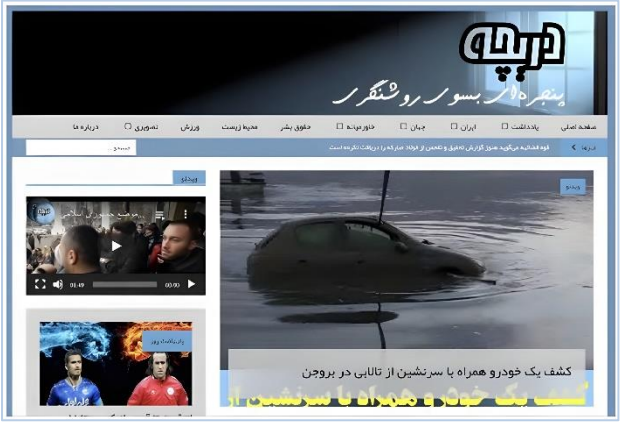

شکل۹: اسکرین‌شات از وب‌سایت دریچه‌نیوز.

استتار و اسپم

حساب‌های کاربری این گروه، در وهلهٔ اول محتوای سیاسی می‌نوشتند؛ با این حال، دارای برخی ویژگی‌های اسپمی نیز بودند که احتمالاً با جذب مخاطبان برخط گسترده در ارتباط بود. برخی از این حساب‌های کاربری در پروفایلشان از زبان «فالو=بک» استفاده کرده بودند؛ مثل عبارت« Follow = Follow back». بسیاری از حساب‌های کاربری نیز به امید اینکه مخاطبان خود را افزایش و خودشان را شبیه کاربران واقعی نشان دهند، صرفاً برای فعال‌نشان‌دادنِ خود محتوای غیرسیاسی، از قبیل شعرهای ایرانی و عکس غذای ایرانی، بارگذاری می‌کردند (شکل ۱۰). گروه ایران تلاش می‌کرد با ایرانیان واقعی در توییتر وارد تعامل شود و اغلب این کار را از طریق شوخی‌کردن با کاربران دربارهٔ میم‌های اینترنتیِ غیرسیاسی انجام می‌داد. حساب‌های کاربری معمولاً با شکلکِ چهره‌ای که اشکِ شادی می‌ریزد به توییت‌ها پاسخ می‌دادند.

صدای آمریکا؟

شاهد نمونه‌های متعددی از حساب‌های کاربریِ گروه ایران بودیم که محتواهایی از منابع مرتبط با ارتش ایالات متحده منتشر می‌کردند؛ برای مثال، در ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱، یک حساب کاربریِ توییتر که خودش را یک ایرانیِ ساکن «کمبریج» معرفی می‌کرد، به ترتیب ۲۵ و ۲۶ بار لینک‌هایی به almashreq[.]com و diyaruna[.]com به اشتراک گذاشت. هر دوِ این وب‌سایت‌ها می‌گویند تحت حمایتِ مالی ستاد مرکزی ایالات متحده (سنتکام) هستند و مقالاتی به فارسی و عربی برای طرفداری از غرب منتشر می‌کنند. این حساب کاربری توییتر در ۱۶ ژوئن ۲۰۱۹ ایجاد شده بود. در بایوی (بیوگرافی) توییترش به یک کانال تلگرامی با همان نام که فقط سه عضو داشت، لینک داده بود. این حساب کاربریِ توییتر منتقد حکومت ایران بود و اغلب از لحنی طعنه‌آمیز برای تمسخرِ رسانه‌های دولتی ایران و دیگر بخش‌های دولت استفاده می‌کرد. این حساب کاربری

همچنین دراین‌باره توییت می‌کرد که دخالت ایران در امور کشورهای خارجی فقط به ایرانیان ساکنِ ایران آسیب می‌رساند.

شکل۱۰: چپ: تصویر تبریک سیزده‌به‌در که یک حساب کاربری توییتر به اشتراک گذاشته است. سیزده‌به‌در یک سنت ایرانی است که با رفتن به طبیعت آن را جشن می‌گیرند. حسابی کاربری این عکس از گربه‌ها را ریتوییت کرده است.

بر اساس تحلیل زیرساختِ فنی مشترک و گزارش‌های ثبت دامنه و فعالیت رسانه‌های اجتماعی، با اطمینان بسیاری به این ارزیابی رسیدیم که almashreq[.]com حاصل آخرین تغییر نام alshorfa[.]com و diyaruna[.]com حاصل آخرین تغییر نام mawtani[.]com و mawtani.al-shorfa[.]com است. پیش از ۲۰۱۶ ، al-shorfa[.]com و mawtani[.]com بخشی از ابتکار عمل وبِ فرامنطقه‌ای[1] حکومت ایالات متحده بودند که در آغاز این گزارش به آن اشاره کردیم.

همچنین، دریچه‌نیوز مکرراً از مقام‌های سنتکام نقل‌قول می‌آورد و دربارهٔ فعالیت‌های ارتش ایالات متحده در منطقه بحث می‌کرد. ما حداقل پنجاه مقالهٔ دریچه‌نیوز را شمردیم که به سنتکام اشاره کرده بودند؛ برای مثال، مقاله‌ای در سپتامبر ۲۰۲۱ دربارهٔ این موضوع بود که رهبران بحرینی چگونه متعهد شدند تا برای اتخاذِ فناوری‌های جدید با ستاد مرکزی نیروی دریایی

1. Trans-Regional Web Initiative

ایالات متحده[1] همکاری کنند. مقالهٔ دیگری که در دسامبر ۲۰۲۱ منتشر شد، از یک فرماندهٔ سابق سنتکام[2] نقل قول کرده بود که حکومت ایران به مردم گرسنگی می‌دهد تا موشک بسازد.

این شبکه برنامه‌های خود را تا معرفی افرادِ تحت تعقیبِ حکومت ایالات متحده بسط داده بود؛ برای مثال، در ۱۰ آگوست ۲۰۲۲، کانالی تلگرامی به حسابی تعلیق‌شده در توییتر ارجاع داد که جزوهٔ FBI دربارهٔ تحت تعقیب بودن شهرام پورصفی را منتشر کرده بود.

پورصفی عضو سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و متهم به شرکت در توطئهٔ ترور جان بولتون، مشاور سابق امنیت ملی ایالات متحده، بود. دریچه نیوز، همچون برخی دیگر از حساب‌های کاربریِ مخفیِ بررسی‌شده، محتواهایی از برنامهٔ «پاداش برای عدالت»[3] وزارت امور خارجهٔ ایالات متحده را منتشر می‌کرد. این برنامه به‌دنبال اطلاعات دربارهٔ ایرانیانی بود که احتمال داشت در انتخابات آمریکا مداخله کرده باشند (شکل ۱۱)

شکل ۱۱: مقالهٔ دریچه نیوز که برنامهٔ پاداش برای عدالت وزارت امور خارجهٔ آمریکا را برجسته کرده است. این مقاله می‌گوید برای اطلاعات دربارهٔ ایرانیانی که در انتخابات ایالات متحده مداخله کرده‌اند ده میلیون دلار جایزه تعیین شده است.

1. U.S. Naval Forces Central Command
2. Centcom
3. Rewards for Justice Program

روایت‌ها

اکانت‌های توییتریِ این گروه را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: آن‌هایی که از حکومت ایران انتقاد می‌کردند و تعداد کمتری که به جریان‌های تندرو نزدیک‌تر بودند. حساب‌های کاربری تعلیق‌شدهٔ فیسبوک و اینستاگرام نیز یا حکومت ایران را نقد کرده بودند یا هیچ پسُت قابل‌مشاهدهٔ عمومی نداشتند.

تحریک کردن ایران

حساب‌های کاربری ضدحکومت از سیاست‌های داخلی و بین‌المللی ایران انتقاد می‌کردند. آن‌ها بر این امر تأکید داشتند که مداخله‌های پرهزینهٔ حکومتْ توانایی مراقبت از شهروندانش را تضعیف کرده است. این پُست‌ها ادعا می‌کردند حکومت غذا را از ایرانیان می‌گیرد تا به حزب‌الله بدهد. حسابی کاربری در اینستاگرام می‌گفت مرحوم قاسم سلیمانی با حمایت از حماس و حزب‌الله، فقر و بدبختی را به ایران آورد. سردار سلیمانی، فرمانده پیشین نیروهای قدس، یکی از شاخه‌های سپاه پاسدارن ایران بود. بعضی از توییت‌ها مختص برجسته‌کردن رخدادهایِ شرم‌آور برای ایران بودند؛ برای مثال، گزارشِ قطعی برقی که باعث باخت تیم ملی شطرنج ایران در مسابقهٔ برخط بین‌المللی شد.

حقوق بشر و حقوق شهروندی، موضوع متداول دیگری در این گروه بود. بعضی توییت‌ها که میزان بازخورد بیشتری داشتند، از حکومت، به‌ویژه مقام رهبری آیت‌الله علی خامنه‌ای، برای کشتن معترضان در سال ۲۰۲۱ انتقاد می‌کردند. همچنین توییت‌ها اعتراض معلمان در ژانویهٔ ۲۰۲۲ را برجسته کردند.

این گروه محتوای مربوط به عفو بین‌الملل را در سراسر پلتفرم‌ها تبلیغ می‌کردند. در میِ ۲۰۲۱ توییتی در مورد گزارش عفو بین‌الملل درباره اعدام چهار فعال احوازی زندانی در سال ۲۰۲۱ منتشر شد (شکل ۱۲) «احوازی»ها یک اقلیت قومیِ عرب در ایران هستند. همچنین این گروه در آوریل ۲۰۲۲ پسُت تصویریِ اینستاگرامیِ مرتبط با عفو بین‌الملل را به اشتراک گذاشت که توجه‌ها را به حبس ناعادلانهٔ بهنام موسیوند، فعال حقوق بشر، جلب می‌کرد. پسُتی

اینستاگرامی که در جولای ۲۰۲۱ منتشر شد، بازبانی شاعرانه، حبس ناعادلانهٔ شاعری ایرانی را که در زندان جان سپرد، برجسته کرد.

همچنین این گروه بر موضوعِ حقوق زنان نیز تمرکز داشت؛ اگرچه مشخصاً بیشتر در فیسبوک و اینستاگرام به این امر می‌پرداخت. ده‌ها پُست نیز فرصت‌ها و امکاناتِ زنان ایرانیِ خارج‌نشین را با فرصت‌ها و امکانات زنان داخل ایران مقایسه می‌کردند. همچنین به این مطلب اشاره داشتند که در طول زمان، تغییرات اندکی برای زنانِ ایران محقق شده است. بسیاری از پُست‌ها اعتراضات داخلی علیه حجاب اجباری را برجسته کرده بودند. بسیاری از توییت‌ها نیز فساد حکومت را به مشکلات داخلی ربط داده بودند؛ برای مثال، در پستی نوشته بود: «فساد و روابط مافیایی در سپاه پاسداران، [...] قاضی‌ها و خانواده‌های سران جمهوری اسلامی ... دلیل اصلی فقر و بدبختی ایران [هستند]». همچنین توییت‌ها حکومت را به‌دلیل افزایش هزینه‌های زندگی سرزنش می‌کردند و مدعی بودند قیمت غذا و دارو درست در همان زمان افزایش یافت که ابراهیم رئیسیِ تندرو در سال ۲۰۲۱ رئیس‌جمهور ایران شد. این توییت‌ها به این نکته نیز اشاره داشتند که سپاه پاسداران جمهوری اسلامی، تولیدِ داخلی این محصولات را کنترل می‌کند.

شکل ۱۲: توییتی در تاریخ ۱۹ می ۲۰۲۱ دربارهٔ اعدام چهار فعال اهوازی بدون طی کردن روال‌های متعارف قضایی. در تصویر آمده است: «عفو بین‌الملل: مقامات ایران اجساد چهار فعال عربِ اهوازی اعدام شده را مخفی کرده‌اند.»

شکل ۱۳: پسُتی در صفحهٔ فیسبوک ایران زمین (IranLand) در تاریخ ۱۰ ژوئن ۲۰۲۲. این پسُت تجربهٔ زنان ایرانی خارج از کشور، مثل کارکردن به عنوان فضانورد، (چپ) را با تجربهٔ زن داخل ایران مقایسه می‌کند که ظاهراً در حال کتک خوردن است (راست.)

نقد سپاه پاسداران موضوع بسیار مهمی در گروه بود. دریچه‌نیوز به‌طور واضح اعلام می‌کرد که هدف اصلی‌اش «اطلاع‌رسانی دربارهٔ نقش ویرانگر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در تمام امور و مسائل ایران و منطقه» است.

شکل ۱۴: پسُتی در تاریخ ۷ فوریه ۲۰۲۲ در صفحهٔ فیسبوک ایران زمین. بالا چپ: قبل از طالبان. بالا راست: قبل از انقلاب اسلامی. پایین چپ: بعد از طالبان. پایین راست: بعد از انقلاب اسلامی. با وجود اینکه این صفحه تنها ۶۴۲ دنبال‌کننده داشت، این پسُت ۱۳۳۶ بار لایک شد.

حساب‌های کاربریِ متعددی نیز ادعا کردند که کاربرانِ «عدالت برای قربانیان #پرواز ۷۵۲» هستند. آن‌ها به پرواز خطوط هوایی بین‌المللی اوکراین اشاره می‌کردند که سپاه پاسداران در ژانویهٔ ۲۰۲۰ به آن شلیک کرد و باعث سقوطش شد. توییت‌ها علاوه بر سرزنشِ سپاه پاسداران برای این اتفاق، مسئولیت آن را مستقیماً متوجه آیت‌الله خامنه‌ای می‌دانستند. در زمان وقوع حادثهٔ یادشده، حساب‌های کاربری دربارهٔ چگونگی بازتاب بین‌المللی این موضوع بحث می‌کردند؛ برای مثال، مقاله‌هایی خبری دربارهٔ دادگاهی کانادایی را به اشتراک گذاشتند که حکم کرده بود این واقعه اقدامی تروریستی بوده است. حساب‌های کاربریِ توییترِ این گروه، صدها بار از هشتگ‌هایِ مرتبط با این پرواز استفاده کردند (برای مثال، #ps752 و #ps752justice).

گروه ایرانی، مثل بقیهٔ گروه‌های مجموعهٔ مخفی گسترده‌تر، تجاوز روسیه به اوکراین را نقد و اغلب از این موضوع برای شکل‌دهی به روایت‌های محلی استفاده می‌کرد. پُست‌های گروه از نسخه‌های فارسیِ هشتگ‌های اپوزیسیون روس، مثل #no_to_Putin و #no_to_war، استفاده می‌کردند. حساب‌های کاربری به حمایت شفاهی آیت‌الله خامنه‌ای از پوتین اشاره و ایران را به دادنِ سلاح به روسیه متهم می‌کردند؛ سلاح‌هایی که روسیه از آن‌ها برای کشتن شهروندان بی‌گناه استفاده می‌کرد.

این گروه علاوه بر ادعایِ غیراخلاقی بودنِ حمایت ایران از روسیه، این روایت را تبلیغ می‌کرد که این اقدام تبعات منفیِ اقتصادی برای ایران در پی خواهد داشت. همچنین به‌طور زننده‌ای، آیت‌الله خامنه‌ای و رئیس جمهورِ اوکراین، ولادیمیر زلنسکی، را با هم مقایسه می‌کرد. حسابی کاربری چنین توییت کرد که یکی «ایران را به روسیه فروخته است [...] و دستور کشتار [مردمش] را داده است. دیگری در کنار مردمش لباس جنگ می‌پوشد و با همهٔ توانش به استعمار اوکراین به دست روسیه پایان داده است».

حساب‌های کاربری از فعالیت‌های نیروی قدس و به‌ویژه فرمانده سابقش سردار سلیمانی، در خارج از کشور، انتقاد می‌کردند. آن‌ها او را قاتل می‌نامیدند و می‌گفتند ارزش‌های او با اسلام سازگار نیست. یکی از این کاربران در سال ۲۰۲۱ و دقیقاً پس از به قدرت‌رسیدنِ

طالبان در افغانستان نوشته بود افسران سپاه قدس در قالب روزنامه‌نگار به افغانستان رفتند تا اپوزیسیون این کشور را سرکوب کنند.

گروه حامی حکومت ایران

در این گروه چهار حساب کاربریِ توییتر وجود داشت که از روایت‌های تندروانهٔ مدافعِ سیاست‌های ضداصلاحات و جنگ‌طلبانه در ایران حمایت می‌کردند. برخی از این روایت‌ها به مقام‌های رسمی دولت ایران به‌دلیلِ میانه‌روی بیش‌ازحد حمله می‌کردند؛ اما به‌ندرت محتوایی منفی دربارهٔ حکومت ایران به چشم می‌خورد. حساب‌های کاربریِ تندرو همزمان با کاربران برانداز توییت‌واز تاکتیک‌های مشابهی استفاده می‌کردند. اما هدف آن‌ها مبهم بوده و برخلاف انتظاری که از گرایش‌های ملی‌گرایانه در ایران داریم، هیچ‌گونه محتوایی علیه آمریکا منتشر نمی‌کردند.

اکثر توییت‌های تندروانه فقط از یک حساب کاربری بود؛ یک «کارشناس علوم سیاسی» خودخوانده که اکانتش ۳۷۶۹ دنبال‌کننده داشت و در تاریخ ۲۵ نوامبر ۲۰۲۰ ایجاد شده بود. این کاربر در توییتر و کانال تلگرامیِ مرتبط با حساب کاربریِ توییترش، بیشتر دربارهٔ پیشرفت اسلام شیعی در گذر زمان می‌نوشت؛ مثلا در توییتی بیان کرده بود که شیعیان پس از دورانی که نقشی سلطه‌پذیرتر داشتند، اکنون قادرند در خاورمیانه اعمال نفوذ کنند. این توییت ۸۴ بار لایک شد. حساب کاربری فیسبوک و اینستاگرامی که به این حساب کاربری توییتر متصل بودند نیز تعلیق شده‌اند؛ اگرچه در مجموعه داده‌هایی که «متا» به اشتراک گذاشت، نبودند.

حساب‌های کاربری دیگر در این گروه، سردار سلیمانی را ستایش و در توییت‌هایشان برای روح او طلب آرامش می‌کردند. آن‌ها او را «شهید» خوانده و مدعی بودند که مردهٔ او بیشتر از زنده‌اش برای دشمنان ایران خطرناک است. حسابی کاربری می‌گفت یکی از رئیس‌جمهورهای سابق ایران، اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس‌جمهور و عضوِ سابقِ شورای مصلحت نظام، بیش‌ازحد میانه‌رو بوده است. همین حساب کاربری همچنین توییت کرده بود که رئیس‌جمهور سابق، حسن روحانی، و وزیر پیشینِ امور خارجه، جواد ظریف، خائن بوده‌اند. بقیهٔ پُست‌ها حجاب را تبلیغ می‌کردند و تصاویر نامناسبی به اشتراک می‌گذاشتند.

IRANIAN STUDIES

دفترهای فیروزه‌ای

دفترهای فیروزه‌ای دسته‌ای از گزارش‌های تولیدشده در پژوهشگاه فضای مجازی است که از رصدِ مطالعات اندیشکده‌ها و نخبگانِ جهان و منطقه در موضوعِ ایران و وضعیت فضای مجازی و سایبری ایران حاصل آمده است.

پژوهشگاه
فضای مجازی